

УДК 398 47 (477.87)

Василь КОРОЛЬ

ЗОШИТ ІЗ ЗАМОВЛЯННЯМИ ІЗ СЕЛИЩА ЯСІНЯ РАХІВСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглядається рукописний збірник народних замовлянь із селища Ясіня Рахівського району. Звертається увага на способи передачі сакральних знань та образ непростого — знаючого («примівника»). Робиться спроба класифікувати замовляння за об'єктами застосування.

Ключові слова: замовляння, магія, знахарка, обряд, вірування, гуцули, Закарпаття.

© В. КОРОЛЬ, 2018

Проводячи етнографічне дослідження в Рахівському районі, нам вдалося виявити два рукописні зошити із замовляннями в смт Ясіня та с. Стебний. В цьому дослідженні ми розглянемо збірник із смт Ясіня, який записала Воробчук Марія Михайлівна від своєї хресної матері. «Я мала хресну маму, а коли вона занедужала, вже старенька була, та й вона казала, що прикличте мені таку та таку — мене. Як я прийшла, та й вона каже — «Бери зошит, ручку і пиши, бо я хочу, щоби ти знала, коли потіло — ватру гасити, та й аби ти знала, як ружу палити, ти вже мушиш пост держати п'ятницю, кожну п'ятницю, не так, що ввечері їсти тільки, а не їсти м'яса, молока, а їсти пісне, щоб тобі того, що ти людям робити будеш, аби того тобі приймалосі, би того фатиковало (допомогло. — К. В.)». А ще моя нанашка сказала, що молодшому від тебе, аби лиш на тиждень молодший, та мож казати, а однолітку, або старшому — то ні, то не буде добре. Ще казала, що не дай Бог за то, що людям помагаєш, брати гроші і жити з того, то як плонуту в воду. Ти поможи — тобі подякують, вона казала, що як гроші будеш брати, то не буде помагати»¹.

Мета нашої розвідки — ввести в науковий обіг рукописний збірник замовлянь із смт Ясіня Рахівського району².

Цей збірник замовлянь — це стандартний зошит у клітинку на 48 аркушів, частина з яких відсутня. В ньому вміщено одинадцять замовлянь, які можна класифікувати за цільовим призначенням: на лікувальні цілі (п'ять), господарські (одне), соціально-побутові (три), оберегові (два). Разом з тим, збірник містить чотири молитви: «Страсна дорога Ісуса Христа», «Золотий Отче наш», «Божий лист (Спадковий лист)» та одна молитва без назви. З восьмої по одинадцяту сторінку вміщено матеріал під заголовками: «Шутка верба, паска», «Паска», «Освячене яйце — крашанка», про певні магічні дії та заборони, пов'язані з Великоднем, писанкою та освяченою вербою. Запис зроблений розбірливим почерком, аркуші не пронумеровані.

Зміст рукопису:

- с. 1 — Молитва при новому місяці (замовляння без назви);
- с. 2 — Молитва при новому місяці;

¹ Записав Король В.В. 19.07.2017 р. в с. Ясіня, Рахівського району, інформатор Воробчук Марія Михайлівна, 1933 р. н.

² Рукописний збірник із замовляннями. Зберігається в с. Ясіня Рахівського району у Воробчук Марії Михайлівни, 1933 р. н.

- с. 3 — Золотий Отче наш;
- с. 4 — Молитва;
- с. 5 — Примова ружі;
- с. 7 — Ватру гасити, Від себе;
- с. 8 — Шутка верба, паска;
- с. 9 — Паска;
- с. 9 — Освячене яйце — крашанка;
- с. 11 — Божий лист (Спадковий лист);
- с. 14 — Золотий Отче наш;
- с. 16 — Страсна дорога Ісуса Христа;
- с. 27 — Від уроків корови;
- с. 27 — Коли корову щось поразит;
- с. 28 — Молитва від себе;
- с. 29 — Без назви (на красу);
- с. 29 — Без назви (на новий місяць).

Далі ми подаємо замовляння мовою оригіналу, зберігаючи пунктуацію. До кожного замовляння вміщені коментарі, записані нами від Воробчук Марії Михайлівни. Їх виділяємо курсивом.

МОЛИТВА ПРИ НОВОМУ МІСЯЦІ

*Місяцю новий, князю молодий. Десь був?
За високими горами, за широкими полями,
За глибокими морями, за густими лісами.
Щось видів? Три вбиті, три скиті, три повішані.
Як тоти дев'ять не годні своїми ногами ходити,
Руками робити, ротом говорити,
Так аби мої вороги негодні мені нічого зробити.*

*Так повторяти три рази, в кінці помолитися
Отче наш, Богородицю.*

ЗАМОВЛЯННЯ БЕЗ НАЗВИ

*Місяцю новий питайся у старого,
Як його нічого не боліло,
Так аби й мене нічого не боліло.*

ЗАМОВЛЯННЯ БЕЗ НАЗВИ

*Місяцю новий, як ти ся обчищував,
Так аби мої (ноги руки тіло) обчистилися
І де стоїш обтерти чимось травою,
глиною, листям.*

МОЛИТВА ПРИ ПОВНОМУ МІСЯЦІ

*Місяцю новий, обмиваєш луки, береги,
Гори, долини, полонини, каміння.
Обмий мене, рабу Божу (ім'я)
Від скверни, від мерзи жіночої, дівочої,
Від мужицької, християнської, жаб'ячої,
Мавпячої, гадячої, псячої.*

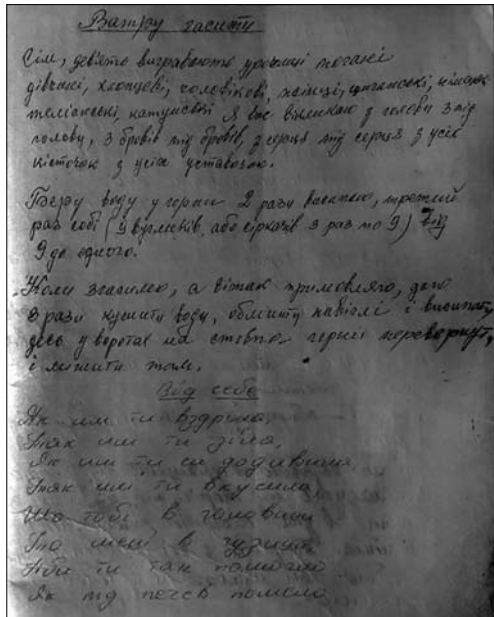
Загальний вигляд збірника замовлянь Воробчук Марії Михайлівни. На обкладинці предмети, які використовуються в обряді «Спалення ружі»: червоне полотно, «колачик» (намотане кільце із повісма), сірники, крейда, повісмо. Фото з архіву автора

*Аби м така чиста, як свята Пречиста,
Аби м така красна, як зірничка ясна,
Аби м така біла, як Пречиста Діва.*

Повторювати три рази, очей з місяця не зводити, за кожним разом обмиватись водою «навіглі», з підготовленої у кишені пляшечки.

ПРИМОВА РУЖІ

*Руже, не розвивайся, руже, ні на час,
Ні на днину, ні на маленьку годину.
Ци ти, руже, біла, не цвіти,
Червона не цвіти, голуба не цвіти.
Ти ся тут не родила, тут корінь не пустила,
Не меш стіпати, лупити, рабу (ім'я).
Тут ти не отець, ні мати,
Тут не меш роботу мати.
За високої гори, за червленої скали,
Вийшов золотий чоловік у золотих чоботях,
Став собі у золотих воротах,
Став кричати, пищити,
Чого ти, чоловіче, пищии, кричиш.
Я ружу питаю, іди собі заברי.
У раба (ім'я), понеси на гору Голгофу,
Розтикай на куці, на ліси, на траву,
На воду, на каміння, на море, на рибу.
Лишив чоловіка (жінку) чистого,
Як Свиту Пречисту,
Лишив красного, як місяць красний,*

Сторінка 7 збірника замовлянь Воробчук Марії Михайлівни. Фото з архіву автора

Сонце на небі, зірниці на воді.
Зчезни, пропади від (ім'я).
Лісе, лісе-пралісе, посватаймося, побратаймося,
В тебе чоловік, у мене жінка (або наоборот).
Як ружу, волокно, бешику, боличку,
Раки, золотник, поніс на гору Голгофу,
Лиши у скалах, там, де ворони не долітають,
Лиши мою жінку чисту, як Свиту Пречисту.
Не маєш моце в церков зайти,
У ризи ся вбрати, на службу стати
Та дай спокій рабу (ім'я).
Я тя буду заклинати 12 понеділками,
12 вівторками, 12 середами,
12 четвергами, 12 п'ятницями,
12 суботами, 12 звонами.
Ісус Христос на Ярдані камінь
Заклав, що ні ходит, ні говорить,
Тут ти не є отець, тут ти не є мати,
Тут не мещ роботу мати.
Утихай угасай, люди по хатах,
Корови по шталовах, вівці по коширах,
Риба в морі, гість у дорозі, волики у возі.
Счезни від (ім'я) пропади,
Як счезає Ірод від хрещеного раба,
Як Ісусу Христос заклинє камінь,
Що не ходит, би ти моци не мала (ім'я) боліти.

То беруть клоча (повісмо. — К. В.), сірчачі, крейду, червоне полотно. Червоне полотно стелять на ружу і мотають 9 колачків на тот палиць яким ся ерстите (хрестите. — К. В.), на ко-

лачики натирають крейду. Підпалити три колачики і молитися ту молитву, а відтак ще три і молитву, всього три молитви і спалити всі 9 колачків. То що від них лишилося, то понести за межу і в кінці помолитися «Отче наш», «Богородицю», можна іще «Живий во помоці». Якишо застарене, то треба так і до тричі зробити. Щоб це фатикувало (допомагало. — К. В.), треба держити 12 п'ятниць.

ВАТРУ ГАСИТИ

Сім, дев'ять вигравають, урочищі погані,
Дівчині, хлопцеві, чоловікові, жінці,
Циганські, німецькі, теліанські, катунські.
Я вас вікликаю з голови, з під голови,
З бровів, під бровів, з серця, під серця,
З усіх кісточок, з усіх устівочок.

Беру воду у горни, 2 раз висипаю, третій раз собі. 9 вугликів, або сірчачів три раз по 9 і від 9 до одного. Коли згасимо, а вітак примовляю, даю три раз кушити води, обмити навіглі і висипати десь у воротах на стовпа, горни перевернути і лишити там. Но а тепер уже сірчачами роблять, но але ті сірчачі, наприклад, коли вже тайна вечера на Святий вечір 6-го січня, у нас складають на стіл колачі, і під ті колачі кладут гроші, оби ся водили, а сірчачі тоти кладуть по 2 коробки відтак після вечері я собі тото заберу, та й тими сірчачами гашу, но такими сірчачами то не дуже, май ліпше тими зі Святвечора — тими гасити один раз, а звичайними три рази. Було й таке, що позвонила із Чехії, та каже згасити ватру, на відстані, та я їй згасила, та за годину вже перезвонили, що вже краще.

ВІД СЕБЕ

Як им ти вздріла,
Так им ти зіла,
Як им ти си додивила,
Так им ти вкусила,
Шо тобі в головихи,
То мені в гузици,
Аби ти так помогло,
Як під печев помело.

Починають лікувати молитвою від себе, то аби до тебе ся то лихе не чіпляло.

ВІД УРОКІВ КОРОВИ

Коли дойти корову — перехрестити вимня корові і говорити:

Зірнички, зірнички, всі сь те на небі,
Як сестрички служите Господу Богу,
Послужіть і мені, мої коровці (ім'я).
Дайте їй багато молока,
Густу сметану, жовте масло.
А ви відьми, відьмениці, опери, опериці,
За море вас відсилаю.
Як не маєте право на сонцю,
Місяцю гніздо звити,
Так аби сь те не мали право
Від мої корови (ім'я) манну взити.
Як не мають право мертві з гробів устати,
Так аби не мали право
Від моєї коровки (ім'я) манну брати.

Перехреститися, ідучи із шталова (хлів. — К. В.) і говорити Отче наш один раз. Так потрібно робити дев'ять вечорів перед тим, як пускати корову на двір. Коли святити воду на Маковея і Николоя, шапку зав'язати червоною ниткою, а відтак цю нитку зав'язати на ланц корові. Є такі шептухи, що знали усяке ворожити, що піде, по корові погладить її, або корова йде по землі, та й тої землі наберуть та й шось зроблять, що у коров манну крали. Та аби вернути та до священника ходили, до місяця молитву просять, до нового місяця, до бабок, які відмолювали, свяченого давали паску, обов'язково коли йдеш у церкву там мирвання, тоди тоже дають дору, та таке дають маржині їсти, води сяченої дають пити, та й то вертаєся.

КОЛИ КОРОВУ ЩОСЬ ПОРАЗИТ

Потрібно взяти з річки камінь, запам'ятати звідки узав, пошурувати вимня корові і назад на те місце покласти. А якщо вно тверде, то де вкусило ї, не пройшло, та ще й завтра треба, та зрана, в обід та й вечір. Коли людей кусали гави, то так само треба було робити, але камінь вже не з річки, а з землі, потерти та й то всьо то проходить, той укус.

МОЛИТВА ВІД СЕБЕ

Каменна гора коло нашого двора,
Вогняна ріка, терновий вогонь,
Осиновате кіли, а вірове піри.
Нічо не напливе, нічо лихе,
На нас і на наше подвір'я,

Стоїть Михаїл в воротах,
У червоних чоботях із золотим мечем,
Лихе стинає добре пропускає.

Вір то такий птах, він має чорне пір'я.

БЕЗ НАЗВИ (НА КРАСУ)

Добрий день, водичко, ярданичко!
Рідна моя сестричко, найстарша царичко,
Обмиваєш гіля, каміння, луги, береги.
Обмий мене, рабу Божу (ім'я),
від усякої скверни,
Від усякої біди, від усякої нечистоти.
Аби м така красна, як зірочка ясна,
Аби м така славна, як у хаті стіл,
А в церкві престіл. Амінь.

Як будите вмиватися, зливати три раз.

БЕЗ НАЗВИ (НА НОВИЙ МІСЯЦЬ)

Молитися Отче наш, коли увидиш новий місяць і казати:

Місяцю новий, князю молодий! Де ти був?
У лісі. Що ти видів? Трьох вбитих,
Трьох скитих, трьох повішених.
А казали помагай Біг? Ні, не казали.
А чого не казали, бо моци не мали?
Так аби лихі люди не мали до мене
Раби Божої (ім'я) моци лихо робити.
Як глиста не має очі, а гадина ніг, а жаба хвіст,
Так аби до мене не мали моци.

Три раз плюнути через ліве плече і більше не дивитися на місяць, а піти в хату.

Доволі цікавим у цьому збірнику є наявність двох різних примов «Від себе». Фактично з того замовляння починають будь який обряд, це своєрідний оберіг, який повинен захищати примівницю від хвороби чи лиха, яке при лікуванні вона могла б перехопити від хворого. Про особливе значення даного замовляння одна з опитаних нами знахарок розповіла наступне: «То як було, вона мені передала на Святвечір, але рік я не могла нікому нічого робити, бо ми забули, що раз треба «Від себе» навчитися, а потім уже комусь шось робити доброє, і так уже мусили ще рік чекати»³.

³ Записав Король В.В. 11.07.2016 р. в с. Водиця, Рахівського району, інформатор Буковецька Марія Василівна, 1948 р. н.

Vasyl Korol

THE NOTEBOOK WITH CHARMS
FROM YASYNIA VILLAGE RAKHIV DISTRICT
TRANSCARPATHIAN REGION

Presented article takes a view of manuscript collection with charms from Yasynia village, Rakhiv district. The main idea is to show the methods of transmission of sacral knowledge and portrait of «unordinary-knowing» («прымивнык»). An attempt to classification of charms by the usage objects is made.

Keywords: charms, magic, sorceress, ceremony, beliefs, hut-sul, Transcarpatian region.

Василь Король

ТЕТРАДЬ ИЗ ЗАКЛИНАНИЯМИ
ИЗ ПОСЕЛКА ЯСИНЯ РАХОВСКОГО
РАЙОНА ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

Рассматривается рукописный сборник народных заклинаний из поселка Ясиня Раховского района. Обращено внимание на способы передачи тайных знаний, а также на образ непростого — знающего «прымивныка». Предпринята попытка классифицировать заклинания за объектами применения.

Ключевые слова: заклинания, магия, знахарка, обряд, верования, гуцулы, Закарпатье.